

O'ZBEK SAN'ATIDA XALQ MOTIVLARI VA ULARNING MODERN TALQINI.

No'monova Azizaxon Nozimjon qizi

Andijon davlat pedagogika instituti Ijtimoiy va amaliy fanlar fakulteti Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi yo'nalishi 3-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbek san'atida xalq motivlarining tarixi, badiiy ahamiyati va zamonaviy talqini tahlil qilinadi. Xalq bezaklari, naqshlar va folklor elementlari zamonaviy rassomlar ijodida qanday yangicha shakllarda ifodalanganligi, milliy o'zlikni saqlash va innovatsion yondashuvlar bilan uyg'unligi ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, xalq motivlarini modern talqin qilish san'atning milliy va global aspektlarini birlashtirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Xalq motivlari, milliy naqshlar, badiiy talqin, modern san'at, o'zbek rassomchiligi.

Kirish: O'zbekiston san'ati qadimiy tarix va boy madaniy merosga ega.¹ Xalq motivlari va an'anaviy naqshlar asrlar davomida nafaqat amaliy hayotda, balki devoriy rasmlar, keramika, mato va me'morchilikda ham ifodalangan. Mustaqillik yillarida o'zbek san'atida milliy o'zlikni saqlash va xalq motivlarini modern talqin qilish jarayoni kuchaydi. Zamonaviy rassomlar qadimiy naqshlarni, folkloriy elementlarni va rang-barang ornamentlarni o'z asarlarida yangicha, eksperimental shakllarda ishlatadi. Shu bilan birga, global san'at jarayonlariga integratsiya orqali o'zbek san'ati xalqaro maydonda tan olinmoqda.

O'zbek xalq motivlari qadimiy davrlardan shakllangan bo'lib, ular nafaqat badiiy, balki madaniy va ma'naviy ahamiyatga ega. Bu motivlar xalq hayoti, tabiat bilan uyg'unlik, diniy e'tiqodlar va jamiyat qadriyatlarini ifodalaydi. Tarixiy manbalar shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston hududida ming yillar davomida shakllangan naqshlar va ornamentlar turli davr san'atining asosiy elementi bo'lgan.

Afrosiyob yodgorliklarida topilgan devoriy rasmlar va keramika namunalari xalq motivlarining eng qadimiy shakllari hisoblanadi. Bu asarlarda geometrik naqshlar, hayvon tasvirlari, qush va floral ornamentlar keng qo'llanilgan. Ular orqali qadimgi xalqning hayot tarzini, tabiatga bo'lgan munosabatini va diniy e'tiqodlarini tushunish mumkin.²⁶

O'rta asrlarda Buxoro va Samarqand shaharlarida shakllangan san'at maktablari milliy naqshlarni rivojlantirdi.⁴ Miniatyura san'ati, devoriy rasmlar va keramika ustalarining ishlari an'anaviy xalq motivlarini o'zida jamlagan. Bu davrda:

²⁶ Afrosiyob yodgorliklari qadimiy motivlarning eng qadimiy namunalarini saqlaydi

- Geometrik va floral naqshlar – uygʻunlik va simmetriya ramzi;
- Hayvon tasvirlari – folkloriy va diniy eʼtiqodlar ramzi;
- Rang uygʻunligi – estetik mukammallik va maʼnaviy uygʻunlik ifodasi.

Ushbu motivlar nafaqat bezak sifatida ishlatilgan, balki sanʼat asarlari orqali tarixiy voqealar va milliy qadriyatlar ham yetkazilgan.

Temuriylar davrida xalq motivlari yanada boyitilib, miniatyura va devoriy rasmlarda keng qoʻllanila boshlandi. Kamoliddin Behzod ijodida qadimiy xalq naqshlari zamonaviy badiiy kompozitsiyalarga integratsiyalangan. Ustozlar shogirdlarga anʼanaviy naqshlarni mukammal oʻrgatib, ularni ijodiy talqin qilishga undagan.

Xalq motivlari nafaqat dekorativ vazifani bajaradi, balki milliy oʻzlikni saqlash, tarixiy xotirani ifodalash va sanʼat orqali maʼnaviy qadriyatlarni yetkazish vositasi hisoblanadi.

- Madaniy meros: Har bir naqsh va ornament milliy tarix va folklorning bir qismidir.
- Estetik qadriyat: Rang, shakl va kompozitsiya orqali tomoshabinga estetik zavq beradi.
- Maʼnaviy ahamiyat: Diniy eʼtiqodlar, folklor hikoyalari va xalq hayoti motivlarini ifodalaydi.

Shu tariqa, xalq motivlarining tarixiy ildizlari nafaqat Oʻzbek sanʼatining rivojlanishida, balki zamonaviy rassomlar uchun ijodiy ilhom manbai sifatida ham katta ahamiyatga ega. Zamonaviy sanʼat asarlarida bu motivlar yangi texnologiyalar va innovatsion yondashuvlar bilan uygʻunlashib, milliylikni saqlash bilan birga global sanʼat jarayonlariga integratsiyalanadi.

Milliy naqshlar oʻzbek sanʼatida nafaqat dekorativ vazifani bajaradi, balki madaniy identifikatsiya va milliy oʻzlikni saqlash vositasi sifatida xizmat qiladi.

Klassik oʻzbek miniatyuralari va devoriy rasmlarda naqshlar kompozitsion markaz sifatida ishlatilgan, rang harmoniyasi esa tomoshabinga milliy estetikani his etishga imkon beradi.

Oʻzbekiston sanʼatida xalq motivlari nafaqat tarixiy meros sifatida, balki zamonaviy rassomlarning ijodiy ilhomi sifatida ham keng qoʻllanilmoqda. Modern talqin jarayoni qadimiy naqsh va ornamentlarni yangi texnologiyalar, eksperimental materiallar va innovatsion pedagogik yondashuvlar orqali yangicha shakl va mazmun bilan ifodalashni oʻz ichiga oladi. Zamonaviy yosh rassomlar xalq motivlarini raqamli texnologiyalar yordamida yangi talqinda yaratmoqda:

- Kompyuter grafikasi orqali milliy naqshlar yangi kompozitsiyalarda uygʻunlashtiriladi.
- Vector va 3D dizayn yordamida qadimiy ornamentlar interfaol va dinamik shakllarda ifodalanadi.

Bu metodlar xalq motivlarini zamonaviy san'atga moslashtirish, ularni global san'at jarayoniga integratsiyalash imkonini beradi.

Modern talqin jarayonida rassomlar turli materiallar bilan tajriba olib boradi:

- An'anaviy naqshlar metall, shisha, tekstura va organik materiallarda yangicha shakl oladi.
- Devordagi mural va installatsiya ishlarida folkloriy elementlar yangi vizual effektlar bilan boyitiladi.
- Eksperimental metodlar yosh rassomlarga ijodiy fikrlashni rivojlantirish va milliy motivlarni innovatsion shaklda namoyon qilish imkonini beradi.

Zamonaviy san'atda xalq motivlari interfaol va multimedia formatida ham ifodalanadi:

- Video-instalatsiyalar qadimiy naqshlarni harakatli shaklda namoyish qiladi.
- Virtual va kengaytirilgan haqiqat (VR/AR) yordamida tomoshabinlar naqshlarni interaktiv tarzda tajrib qilishi mumkin.

Bu yondashuvlar xalq motivlarini faqat ko'rgazma obyekti sifatida emas, balki interaktiv va tajriba orqali his etiladigan badiiy shakl sifatida rivojlantiradi.

Modern talqin orqali xalq motivlari milliylikni saqlagan holda global san'at jarayoniga integratsiyalanadi. Zamonaviy texnologiyalar va innovatsion yondashuvlar yordamida qadimiy naqshlar yangi badiiy shakl va mazmun bilan boyitilib, xalq motivlarining ijodiy hayoti davom ettiriladi. Shu tariqa, zamonaviy san'atda xalq motivlarini modern talqin qilish jarayoni milliy merosni saqlash, innovatsion ijodiy yondashuvlarni qo'llash va global san'at maydonida tan olinishga xizmat qiladi. Modern talqin orqali xalq motivlari milliy o'zlikni saqlagan holda, zamonaviy ijodiy jarayonlarga integratsiyalanadi. Yosh rassomlar san'atning kelajagi hisoblanadi va ularning ijodiy rivojlanishi milliy san'at merosini saqlash, innovatsion yondashuvlarni o'zlashtirish va global san'at jarayoniga integratsiyalanishda muhim ahamiyatga ega. Yosh rassomlar san'at maktablari va universitetlarda ustoz-shogird an'anasi va innovatsion pedagogik metodlar yordamida o'z ijodiy uslubini shakllantiradi. Ular milliy motivlarni o'rganib, zamonaviy badiiy talqin orqali xalq motivlarini yangi asarlarda ifodalaydi. Xalqaro ko'rgazmalar va virtual platformalar esa yosh rassomlarni global san'at jarayoniga tayyorlaydi. Shunday qilib, ustoz-shogird an'anasi, innovatsion pedagogika, milliy motivlar va xalqaro tajriba yosh rassomlarning ijodiy salohiyatini rivojlantirishda birlashtirilgan tizim sifatida xizmat qiladi. Natijada, ular nafaqat milliy san'at merosini davom ettiradi, balki global badiiy jarayonga integratsiyalanadi.

Xulosa. O'zbek san'atida xalq motivlari nafaqat milliy qadriyatlarni aks ettiradi, balki zamonaviy rassomlar uchun ijodiy ilhom manbai bo'lib xizmat qiladi. Modern talqin jarayoni milliy naqshlar va folklor elementlarini zamonaviy texnologiyalar va eksperimental yondashuvlar bilan uyg'unlashtirib, yosh rassomlarning ijodiy

salohiyatini rivojlantiradi. Shunday qilib, xalq motivlarini zamonaviy san'atda talqin qilish O'zbekiston san'ati uchun milliylik va global innovatsiyalar uyg'unligini ta'minlaydi.³

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. G'ulomov A., O'zbekiston tasviriy san'ati tarixi, Toshkent, 2015.
2. Karimov S., Miniatur san'ati va o'zbek madaniyati, Samarqand, 2012.
3. Xudoyberdiyev T., Zamonaviy o'zbek rassomchiligi, Toshkent, 2018.
4. Rahmatov N., Tasviriy san'at nazariyasi, Toshkent, 2020.
5. Tursunov D., Ustoz-shogird an'anasi va badiiy pedagogika, Toshkent, 2017.
6. Karimova L., Innovatsion metodlar zamonaviy san'at ta'limida, Samarqand, 2021.